

Brüssel, 24. aprill 2025
(OR. en)

8235/25
ADD 2

JAI 491
SCHENGEN 22
SCH-EVAL 25
FRONT 95
IXIM 79
MIGR 145
ASILE 34
ENFOPOL 121
COMIX 121
CORDROGUE 45
VISA 60
CH
IS
NO
LI

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	23. aprill 2025
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2025) 185 final
Teema:	LISA järgmise dokumendi juurde: Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regionide Komiteele Aruanne Schengeni ala olukorra kohta (2025) – 2. lisa - Schengeni hindamis- ja järelevalvemehhanismi raames kindlaks tehtud parimate tavade kokkuvõte

---

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2025) 185 final.

Lisatud: COM(2025) 185 final

Brüssel, 23.4.2025
COM(2025) 185 final

ANNEX 2

LISAD

järgmise dokumendi juurde:

**Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa
Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele**

Aruanne Schengeni ala olukorra kohta (2025)

2. LISA

Schengeni hindamis- ja järelevalvemehhanismi raames kindlaks tehtud parimate tavade kokkuvõte

Schengeni ala hea toimimine sõltub sellest, kui tõhusalt ja tulemuslikult liikmesriigid Schengeni eeskirju kohaldavad. Schengeni hindamis- ja järelevalvemehhanism on peamine kaitsemeede, mille abil tagada Schengeni acquis' nõuetekohane rakendamine, mis võimaldab lisaks nõrkade kohtade õigeaegsele avastamisele teha kindlaks ka liikmesriikide kehtestatud parimad tavad ja uuenduslikud lahendused.

2025. aasta Schengeni olukorda käsitlevale aruandele lisatud parimate tavade kogumik avaldatakse kolmandat korda pärast uue Schengeni hindamis- ja järelevalvemehhanismi määruse jõustumist. Muutuva dokumendina hõlmab see nii kogumiku eelmises versioonis kindlaks tehtud parimaid tavasid kui ka 2024. aastal toimunud hindamiste käigus kindlaks tehtud uusi ja uuenduslikke meetmeid, mis parandavad märkimisväärselt ühiste eeskirjade rakendamist ja mida teised liikmesriigid saaksid praktikas rakendada.

Parimate tavade kogumik koondab mitmesuguseid parimaid tavasid, mis hõlmavad Schengeni acquis' mitut aspekti, sealhulgas Schengeni ala riiklikku juhtimist, välispiiride haldamist, viisapoliitikat, tagasisaatmist ning Schengeni ala meetmeid, mis on seotud sisepiiride ja sisejulgeolekuga. Eesmärk on anda ülevaade uuenduslikest strateegiatest, vahenditest ja meetmetest, mis võivad toetada liikmesriikide ametiasutusi Schengeni acquis' rakendamisel, ning hõlbustada vastastikust teadmiste jagamist. Nende ühiste jõupingutuste tugevdamiseks tuleks asjaomastes nõukogu organites parandada teadmiste ja kogemuste vahetamist. Kogumiku eesmärk on täiendada kohaldatavates komisjoni või nõukogu soovitusel või käsiraamatutes kirjeldatud olemasolevaid parimaid tavasid uute teadmistega.

Kogumik on olemuselt selgitav ja sellel puudub õiguslikult siduv staatus. See on väärtuslik ressurss poliitikakujundajate, õiguskaitseametnike ja muude sidusrühmade jaoks, kes on seotud Schengeni ala sujuva ja tõhusa toimimise tagamisega, aga ka selleks, et toetada võimalikke lahendusi parandusmeetmete jaoks, mida võetakse hindamisrühmade tulevaste soovitusel põhjal. Kogumik moodustab osa nõukogu määruse (EL) 2022/922 artiklis 25 osutatud aastaaruandest.

SCHENGENI ALA JUHTIMINE LIIKMESRIIKIDES

1. Riiklikud strateegiad

Euroopa integreeritud piirihalduse rakendamine
<p>Riikliku integreeritud piirihalduse juhtimine</p> <ul style="list-style-type: none">
• Erandolukorra plaan sisaldab üksikasjalikke menetlusi mitmesuguste võimalike kriisistsenaariumide jaoks, selles määratakse kindlaks kõigi asjaomaste riiklike ametiasutuste (sealhulgas politsei, toll, relvajõud ja immigratsiooniteenistused) ning kohalike sidusrühmade (nt omavalitsused ja valitsusvälised organisatsioonid) selged ülesanded ja kohustused. Selliseid plaane täiendavad menetlused Euroopa toetuse taotlemiseks ja integreerimiseks. Toimunud on mitu erandolukorra plaanimise raamistiku testimist, millesse olid kaasatud kõik kriisiolukorras vastutavad riiklikud ametiasutused. [Soome, 2023]
• Pikaajaline ja riiklik arengustrateegia ning valitsuse lühiajaline sisejulgeolekuprogramm hõlmavad ELi ja Schengeni <i>acquis</i>' rakendamise prioriteete ning rahvusvahelise õiguskaitsealase koostöö suundumusi. Programm hõlmab ka Schengeni hindamise põhjal antud soovitusi. Iga-aastane analüüs ja aruandlus tagavad tõhusa rakendamise ja toimivuse tagamise. Selline riiklik strateegiline arhitektuur, mis ühendab ELi prioriteetid riiklike strateegiatega, hõlbustab ELi ja Schengeni <i>acquis</i>' tõhusat rakendamist (ressursside eraldamist) ja süstemaatilist toimimise tagamist. [Horvaatia, 2024]
• Üldine strateegiline dokument suunab riikide jõupingutusi Schengeni eeskirjade rakendamisel aastatel 2021–2027, mis on kooskõlas Euroopa standarditega Schengeni koostöö tõhustamiseks. Avaliku sektori asutustel, sealhulgas mitmesugustel ministeeriumide osakondadel, on selles Schengeni ala riikliku juhtimise kontseptsioonis oluline roll. 2023. aasta Schengeni rakenduskava on peamine vahend nende eesmärkide saavutamiseks Schengeni raamistiku eri valdkondades. Siseministeeriumi ülesandeks on hinnata edusamme, ajakohastada kontseptsiooni ja esitada valitsusele iga kahe aasta järel aruandeid. Saavutatud edu mõõtmiseks kasutatakse indikaatoreid ja ajakavasid, mille alusel viiakse kontseptsioon vastavusse Tšehhi Euroopa piirihalduse eesmärkidega. [Tšehhi, 2024]
<p>Kvaliteedikontrolli mehhanism</p> <ul style="list-style-type: none">
• Siseministeerium on loonud riikliku välispiiride hindamise mehhanismi, mis põhineb Euroopa ja riiklikel kvaliteedikontrolli mehhanismidel. Selles ühendatakse Schengeni hindamismehhanismi, Frontexi haavatavuse hindamise ja riiklike hindamiskülastuste soovitusel. Viimaste hulka kuulub ka Schengeni infosüsteemi / SIRENE ja politseikoostöö küsimuste hindamine. [Austria, 2020]

- Riikliku ja ELi tasandi piirihalduse suhtes tuleks süstemaatiliselt kohaldada Euroopa kvaliteedikontrolli mehhanismi, mis hõlmab kogu Euroopa integreeritud piirihalduse kohaldamisala. Alalise riikliku kvaliteedikontrolli mehhanismi juurde kuulub riiklik hindajate reserv, keda koolitatakse Frontexi Schengeni hindajate kursustel. [*Riiklike integreeritud piirihalduse strateegiate temaatiline hindamine, 2020*]

Ametitevaheline koostöö

- Tihedat ja tulemuslikku ametlikku koordineerimist ja koostööd riigi eri ametiasutuste vahel kesk-, piirkondlikul ja kohalikul tasandil peetakse hädavajalikuks, et integreeritud piirihaldussüsteemid saaks tõhusalt toimida. Piirivalveüksused lähetatakse asjaomaste kolmandate riikide territoriaalvetesse ja maismaale, tagades liikmesriikide laevade ja lennukite pardal pideva ühise mere- ja õhupatrullimise, mida toetavad elektroonilised vahendid, näiteks integreeritud välisiresüsteem. [*Riiklike integreeritud piirihalduse strateegiate temaatiline hindamine, 2020*]
- Luureteabe jagamine asutuste vahel sama platvormi kaudu aitab luua ühise struktureeritud pildi, mis parandab teabe jagamise kvaliteeti ja toetab peamisi sidusrühmi nende institutsioonilise missiooni täitmisel ning hoiab seeläbi ära jõupingutuste dubleerimise. [*Eesti, 2023*]
- Loodud on ühine uurimisüksus, kuhu on kaasatud muud riiklikud õiguskaitseasutused ja viis muud ELi liikmesriiki, mida rändevoog mõjutab, samuti Europol ja Frontex. See on võimaldanud tõhusat ja kiiret teabevahetust ja seega kiiresti reageerida ning võtta tõhusaid meetmeid, et aeglustada rändevoogu ja rakendada meetmeid rände vahendajate suhtes. Tänu kriminaalteabe ja avalikest allikatest pärineva teabe kogumisele ja koondamisele sellesse üksusse ja isikute ristkontrollile on ühisest uurimisüksusest saanud välispiiril toimiv keskus, mis toetab rändevoogude üldist haldamist. [*Leedu, 2023*]

2. Riiklik võimekus

Koolitus

Koostöö CEPOLiga

- Koordineeritud ja aktiivne osalemine Euroopa õiguskaitsekoolituses on politsei, tolli ja piirivalve alalise juhtimisstruktuuri asutustevahelise koostöö lahutamatu osa. Koolitusvajadusi arutatakse korrapäraselt mitte ainult riiklikus politseiakadeemias, vaid ka pidevas koostöös piirivalve ja tolli koolitusasutustega. CEPOLi kursustel osaletakse aktiivselt ja juurdepääs CEPOLi e-õppe platvormile LEED on avatud paljudele õiguskaitseametnikele. CEPOLi koolitused sisalduvad riiklikes politsei-, tolli- ja piirivalve valdkonna iga-aastastes koolituskavades ning riikliku politseiakadeemia koordineerimisel jagatakse vabu CEPOLi koolituskohti õiguskaitseasutuste vahel

vastavalt nende vajadustele ja pädevustele. Lisaks on teave CEPOLi koolitusvõimaluste kohta hõlpsasti kättesaadav politsei-, tolli- ja piirivalveameti intranetis. [Soome, 2023]

Tagasisaatmine

- Kokkulepe lennuettevõtjaga õhusõidukite ja simulaatorite regulaarseks kasutamiseks, et koolitada tagasisaatmisoperatsioonide tarvis saatjaid mitte ainult operatiivset külge silmas pidades, vaid ka selleks, et simuleerida hädaolukordi (näiteks tulekahju), mis võivad tagasisaatmisoperatsioonide käigus tekkida. [Soome, 2023]

SIRENE büroo

- Keskkriminaalpolitsei SIRENE büroo on ette valmistanud riikliku veebipõhise koolituskursuse, milles keskendutakse uuele Schengeni infosüsteemile. Kursus hõlmab teoreetilisi materjale ja teadmiste kontrolli. Veebipõhine koolituspakett on politsei-, piirivalve- ja tolliametnikele kohustuslik ning kursuse läbimist jälgitakse ja kontrollitakse. [Soome, 2023]
- SIRENE büroo ruumides loodud tipptasemel koolituskeskus, mis pakub põhjalikke praktilisi koolitusvõimalusi kõigi riiklike õiguskaitseasutuste lõppkasutajatele. Haridustegevus hõlmab praktilisi koolitusi arvutiklassides ja Schengeni infosüsteemi kaugõppega seotud e-õppe platvorme, sealhulgas juurdepääsu politsei intranetile ja CEPOLi kursustele. Politseiakadeemia teeb korrapäraselt koostööd politsei asjaomaste osakondade, kohalike ülikoolide ja valitsusväliste organisatsioonidega, et tagada koolitusprogrammi korrapärane ajakohastamine, seda ka rahvusvahelise politseikoostöö ja Schengeni küsimuste valdkonnas. Politsei intranetis on e-raamatukogude kaudu kättesaadavad kõigi pädevate riiklike asutuste ja politseiteenistuste käsiraamatud, mis sisaldavad kogu asjakohast teavet Schengeni infosüsteemi, sõrmejälgede automaatse tuvastamise süsteemi ja SIRENEga seotud küsimuste kohta. [Küpros, 2023]
- Riiklikus IT-süsteemis salvestatakse teave ja dokumendid kolmandate riikide kodanike kohta, kes tuleb tagasi saata, andes seega täieliku ülevaate nende olukorrast. Kui SIRENE büroo on saanud teistelt liikmesriikidelt riiklike hoiatusteadete kohta SIRENE vormid R-A, muudab ta riiklikud tagasisaatmist käsitlevad hoiatusteaded otse migratsiooniasutuste süsteemides riiki sisenemise ja riigis viibimise keeldu käsitlevateks hoiatusteadeteks. Piirivalveametnikud võivad rakendada sama menetlust ka juhul, kui isik, kelle kohta on sisestatud tagasisaatmist käsitlev hoiatusteadete, on ELi territooriumilt lahkumas. [Eesti, 2023]
- **SIRENE riiklikul bürool on SISiga seotud teemadel silmapaistev koolituspraktika: pakutakse materjale, nagu plakatid, käsiraamatud ja taskuhäälingud, et suurendada riigis teadlikkust ja SISi kasutamist. On võimalik tellida koolitajaid nõudluspõhiseid koolitusi pidama ja materjalid on asjaomastele riigi ametiasutustele välja jagatud.** [Tšehhi, 2024]

Ühiskoolitused teiste liikmesriikidega

- Liikmesriik on omaks võtnud oman naaberriikide politseiteenistustega korraldatavate ühiskoolituste kontseptsiooni, et parandada koostööd piirialadel. Ühiskoolitused, mida korraldavad politseiteenistused ja muud õiguskaitseasutused koos välisriikide kolleegidega, tulenevad näiteks kahepoolse koostöökomitee tööst. Ühiskoolitusi korraldab ka politsei- ja tollikoostöö keskus. [*Saksamaa, 2020; Hispaania, 2022*]

Andmekaitse

- On olemas hästi välja töötatud andmekaitsekoolitus konsulaaresinduste lähetatud töötajatele ja andmekaitsekoolitus, mida korraldatakse koostöös välisministeeriumi andmekaitseametniku ja andmekaitseasutusega. [*Tšehhi, 2019*]
- Riikliku Schengeni infosüsteemi vastutava töötaja laiaulatuslik koolituskontseptsioon ning eelkõige uutele isikkoosseisu liikmetele e-õppe moodulite pakkumine ja neile koostatud terviklik koolitusstrateegia. [*Madalmaad, 2021*]
- Andmekaitseametniku korraldatav põhjalik koolitus, millel käsitletakse Schengeni infosüsteemiga seotud andmekaitseasutuste ja kus osalevad riikliku Schengeni infosüsteemi ja SIRENE büroo töötajad ja lõppkasutajad, eelkõige seoses teadlikkuse suurendamise meetmetega. [*Itaalia, 2021*]
- Välisministeeriumi töötajate andmekaitsealane koolitus ja teadlikkuse suurendamine seoses viisade väljastamise menetlusega ja viisainfosüsteemiga, kuhu kaasatakse aktiivselt ka andmekaitseametniku büroo. Koolitus on suunatud lõppkasutajatele, eelkõige konsulaartöötajatele enne nende saatkondadesse/konsulaatidesse lähetamist. [*Kreeka, 2021*]
- **Välisministeeriumi andmekaitseametnik annab kõigile viisainfosüsteemi lõppkasutajatele käsiraamatu isikuandmete töötlemise ja kaitse kohta. Käsiraamat on sisutihe ja kasutajasõbralik.** [*Tšehhi, 2024*]
- **Veebi- ja kontaktkohtumiste kaudu toimub regulaarselt töötajate koolitamine suuremahuliste IT-süsteemide andmekaitse vallas, sealhulgas koolitajate koolitamine, et jõuda võimalikult paljudeni ja edendada andmekaitse kultuuri. Nende koolituste korraldamisel ja läbiviimisel on oluline roll eri ametiasutuste andmekaitseametnikel.** [*Poola, 2024*]

Veebikoolitused

- **Kõigis piiripunktides toimuvad regulaarsed koolitused, mis tagab, et piirivalveametnikud õpivad pidevalt ja neil on asjakohased teadmised piirikontrollimenetlustest. Veebikoolitused koosnevad igapäevastest testidest, mida piirivalveametnikud peavad oma tööajal sooritama. On olemas kogum kahesajast valikvastustega küsimusest, millest tööl olevatele piirivalveametnikele määratakse päevas juhumeetodil 10 küsimust. Küsimused hõlmavad muu hulgas õiguslikke aluseid, seadmete käsitlemist ja andmekaitset. Vahetuse juht kontrollib**

tulemusi ning lähtudes lünkadest, mis on piirivalveametnike teatud teemadega seotud teadmistes kindlaks tehtud, korraldatakse nendel teemadel igakuiseid sihipäraseid koolitusi. [Ungari, 2024]

Põhiõigused

- Riigi ametiasutustel on piirivalveametnikele mõeldud veebipõhised teadmiste täiendamise vahendid, mis sisaldavad nii kohustuslikke kui valikkursusi. Lisaks nendele platvormidele on töötatud välja ja kasutusel veebiplatvorm täienduskoolituseks, mis keskendub ainult piirikontrolli ja tagasisaatmisega seotud põhiõigustele. Platvorm põhineb 2019. aasta Frontexi põhiõiguste koolitajate kursuse käsiraamatul ning on avalikult kättesaadav, hästi struktureeritud ja kasutajasõbralik, ühendades põhiõiguste standardid ja kaitsemeetmed piirikontrolli stsenaariumidega. [Horvaatia, 2024]

Seadmed

Kaasaskantavad seadmed

- Kasutusele on võetud kaasaskantavad seadmed, et anda patrullametnikele mobiilirakenduse kaudu juurdepääs asjakohastele andmebaasidele. Need kasutusmugavad ja võimsad kaasaskantavad seadmed suudavad lugeda nii sõiduki numbrimärke kui ka isikut tõendavate dokumentide masinloetavat ala. Neil on lisaks näotuvastusvõimekus (st nad saavad näotuvastuse tarbeks fotosid keskandmebaasi). [Ungari, 2019]
- Kõik asjakohase profiiliga politseiametnikud on varustatud nutitelefonidega, millel on otsene juurdepääs rahvusvahelistele/riiklikele andmebaasidele ja turvaline siderakendus. Riiklikud politseijõud kasutavad väljaspool kontorit töötamiseks mobiilset lahendust. Kaasaskantavate seadmete (tahvel- ja sülearvutid, nutitelefonid) kaudu saavad kõik töötavad politseiametnikud teha päringuid rahvusvahelistes/riiklikes andmebaasides (nt isikut tõendavad dokumendid, numbrimärgid ja biomeetria). Nutitelefoni skaneeritud objekte, näiteks numbrimärke, võrreldakse kohe keskandmebaasiga. [Madalmaad, 2021]

Riiki sisenemise tingimuste kontrollimiseks vajalikud dokumendid

- Rahvusvahelise lennujaama esimese astme piirivalveametnikel on võimalik kasutada vormi, mis sisaldab vajalikke küsimusi, et teha kindlaks, kas enamik Schengeni piirieskirjade artikli 6 lõikes 1 sätestatud riiki sisenemise tingimusi on täidetud. Vorm hõlbustab kolmandate riikide kodanike riiki sisenemise tingimuste kontrollimist, parandab piiripolitsei ametnike ja reisijate vahelist suhtlust ning aitab ületada võimalikke keelebarjääre. Vorm on saadaval 28 keeles, mis vastavad lennujaama rahvusvahelises liikluses kasutatavatele keeltele (sh hiina, korea, vene, ukraina ja albaania keel), ning seda kasutatakse riiki sisenemise tingimuste kontrolli hõlbustamiseks, kui reisijate ja piirivalveametnike vahel esineb

kommunikatsioonibarjäär. Vormi täitmine kolmanda riigi kodaniku poolt ei võta palju aega ega mõjuta ooteaegu piiridel. [Ungari, 2024]

3. Suuremahulised IT-süsteemid

Riiklikud rakendused

Hoiatused ja päringud

- Kui SIRENE büroo loob, ajakohastab või kustutab hoiatusteate, kasutades selleks riiklikku rakendust, teavitatakse hoiatusteate esitanud / päringu teinud asutust automaatse e-posti teate teel. See lihtsustab menetlust, vähendab töökoormust ja parandab asjaomaste asutuste teabevahetust. [Ungari, 2019]
- Liikmesriik saab reisijate andmeid kõikidelt kolmandatest riikidest saabuvatelt lendudelt, piiriseirekeskus kogub need andmed kokku ja neid töödeldakse automaatselt riikliku reisijaid käsitleva eelteabe süsteemi (API) kaudu. API süsteem koosneb riiklikest andmebaasidest, jälgimisnimekirjadest, riskianalüüsil põhinevatest profiilidest, Schengeni infosüsteemist ning varastatud ja kaotatud reisidokumentide andmebaasist. Kokkulangevuse korral on kasutajatel juurdepääs mitmele andmebaasile ning nad kasutavad riiklikku rakendust, et kontrollida kokkulangevust ja saada hoiatusteate kohta lisateavet (fotod, sõrmejäljed, lisateave võetavate meetmete kohta jne). Päringutabamus näitab identifitseerimisandmeid, päringu põhjust ja võetavat meetet. Kahtluseluse andmed ja lennuandmed saadetakse asjaomasele lennujaamale või meresadamale, mis vastutab kahtluseluse kinnipidamise eest. [Madalmaad, 2021]
- Lisaks tulirelvade omanikele peavad ka importijad ja edasimüüjad registreerima kõik imporditud tulirelvad politseiregistris ja nende kohta tehakse samad automatiseeritud päringud. Alates 2022. aasta augustist on kohustuslik laadida üles tulirelvade fotod, millel on nähtavad kõik märgised ja seerianumbrid. Sellega tagatakse, et kui relv sisestatakse Schengeni infosüsteemi, saab hoiatusteadetele lisada fotod. [Leedu, 2023]
- **Kasutajasõbralik ja kõrge automatiseerituse tasemega hoiatusteadete loomise protsess, millega luuakse (riigi) kodanike kohta riiklikke hoiatusteateid. See hõlmab rahvastikuregistri andmete, sealhulgas fotode automaatset importimist. Need andmed edastatakse kohe loomisel Schengeni infosüsteemi hoiatusteadetesse.** [Horvaatia, 2024]
- **Riiklikul tolliasutusel on automaatne päringusüsteem sõidukite tollideklaratsioonide kontrollimiseks Schengeni infosüsteemis VIN-koodide abil.** [Horvaatia, 2024]
- **Isikute kohta varem loodud hoiatusteadete ennetav ajakohastamine nende isikut tõendava dokumendi kirjeldusega suurendab tõenäosust, et hoiatusteadete otsingute käigus edukalt leitakse.** [Horvaatia, 2024]

Päringutabamusest teatamine

- Et tagada SIRENE büroole automaatne teatamine päringutabamusest, on kasutusel mitu tava. Eelkõige:
  - Teabe kuvamine teise astme kontrolli tegeva ametniku ekraanidel päringutabamuse kohta niipea, kui see on esimeses astmes registreeritud. SIRENE büroo piirivalveametnikud saavad päringutabamuste kohta teavet ka piirivalverakenduse kaudu. [*Poola, 2015*]
  - Kui riiklik maantesõidukite amet saab päringutabamuse, saab SIRENE büroo automaatse teate e-kirja teel. See võimaldab SIRENE töötajal päringutabamust kontrollida ja võtta ühendust ametiga, kui see ei ole ise initsiatiivi üles näidanud. [*Luksemburg, 2016*]
  - Piirirakendusel on SIRENE büroo juhtumikäsitlejaga otsene vestlusfunktsioon, mis võimaldab võtta SIRENE bürooga otse ühendust, kui saadetakse välja asutusesisene päringutabamusest teatamise vorm. [*Horvaatia, 2018*]
- Lennujaamas on piirivalveametnikud koostöös tolliametnikega kehtestanud diskreetset kontrolli käsitlevate hoiatusteade päringutabamuste puhuks tõhusad järelmeetmed. Kui piirivalveametnikud märkavad, et reisija kohta on esitatud Schengeni infosüsteemis diskreetse kontrolli taotlus, annavad nad sellest tolliametnikele diskreetselt teada. [*Prantsusmaa, 2021*]
- Riiklik rakendus annab lõppkasutajatele Schengeni infosüsteemi hoiatusteade päringutabamustest teatamise vormi, mis on eeltäidetud hoiatusteatest võetud kättesaadavate andmetega. Lõppkasutajad täidavad päringutabamuse seisukohalt asjakohased väljad ja saadavad selle otse SIRENE büroole, saadud e-kiri sisaldab HTML-vormingut, mida saab otse muuta SIRENE vormiks. Päringukontrolli küsimused on päringutabamusest teatamise vormil eeltäidetud. See tagab andmete väga hea kvaliteedi ja päringutabamustest teatamise reaalajas. [*Leedu, 2023*]
- Tõhus menetlus teabe edastamiseks selle kohta, et isik, kelle kohta on tehtud tagasisaatmisotsus ja loodud tagasisaatmist käsitlev hoiatusteade, on Schengeni alalt lahkunud. Sellisel juhul registreerib päringutabamuse saanud piirivalveasutus lahkumise otse migratsiooni ameti kasutatavas rakenduses. SIRENE büroo kustutab tagasisaatmist käsitleva hoiatusteate ja sisestab sisenemiskeeldu käsitleva hoiatusteate väljaspool tööaega, kui teave lahkumise kohta saadakse teiselt Schengeni liikmesriigilt või riikide saatkondadelt või konsulaatidelt. Sunniviisilise tagasisaatmise korral registreerivad sunniviisilise tagasisaatmise korraldanud kohalikud politseiüksused selle ka otse süsteemis. Selline menetlus tagab tagasisaatmispoliitika tõhusa haldamise riiklikul tasandil ning samuti selle, et kui tagasisaatmisotsusega kaasneb sisenemiskeeld, sisestatakse Schengeni infosüsteemi viivitamata sisenemiskeeldu käsitlev hoiatusteade. [*Soomes, 2023*]
- **Päringutabamust käsitlev automatiseeritud ja kasutajasõbralik teabevahetus esimese ja teise astme kontrolli vahel teatud piiripunktides. Päringutabamuse**

korral on esimese astme kontrolli tegeval ametnikul võimalus saata päringutabamuse teave otse esimeselt astmelt teisele. Seejärel on teises astmes nähtav punast värvi teade. Diskreetse kontrolli all olevate isikute päringutabamuse korral kogutakse esimeses astmes diskreetselt kättesaadavat teavet ja lisatakse ka passi / isikutunnistuse / sõiduki registreerimistunnistuse kuvatõmmised. See teave saadetakse automaatselt teisele astmele, täidetakse päringutabamusest teatamise vorm ja saadetakse SIRENE-le. [Ungari, 2024]

- Kui SIRENE juhtumite haldamise süsteem saab välisriigi poolt Schengeni infosüsteemi sisestatud hoiatusteate kohta riikliku päringutabamuse vormi, kantakse juba inglise keeles olevad andmed automaatselt SIRENE vormidele G, H või R, sõltuvalt hoiatusteate kategooriast. Enne teistele SIRENE büroodele saatmist on vajadus andmeid käsitsi sisestada minimaalne. Kui SIRENE büroo saab riikliku tagasisaatmist käsitleva hoiatusteate kohta SIRENE vormi R-A, kantakse see haldussüsteemist automaatselt andmebaasi, mida kasutavad piirivalveasutused ja välisriikide politseiasutused. Vajaduse korral muudetakse hoiatusteadet seejärel automaatselt ja kui tagasisaatmisotsusega ei kaasne sisenemiskeeldu, hoiatusteade kustutatakse. Sama menetlus kehtib SIRENE vormide R-B või R-E vastuvõtmisel. Päringutabamuse vorme ja hoiatusteateid töödeldakse võimalikult kiiresti. Kadunud isikute hoiatusteade riiklike päringutabamuste puhul sisaldab riikliku päringutabamuse vorm kohustuslikku nõusolekut välja asukohateabe jagamiseks isikuga, kes esitas kadunud isiku teate. [Slovakkia, 2024]

Hoiatussõnumite loomine

- SIRENE töövoos on loodud hoiatussõnum, et tuletada ametiasutustele meelde vajadust sisestada SISis hoiatusteate loomisel biomeetrilised andmed, kui need on kättesaadavad. [Madalmaad, 2021]
- Andmete kvaliteet on kõrge ja kaks kinnipeetavate isikute registri menetlust automatiseeritud. Kui luuakse hoiatusteade kodaniku kohta, kontrollitakse registris automaatselt, kas tema nimel on riiklikes andmebaasides registreeritud sõiduk või tulirelv, ning pakub lõppkasutajale automaatselt võimalust lisada vastav ese hoiatusteate laiendusena, mille lõppkasutaja peab kinnitama. Kui sisestatakse hoiatusteade residendi kohta, eelsisestatakse registrisse riiklikest registritest residendi kohta saadud tähtnumbrilised andmed (sealhulgas isikut tõendava dokumendi andmed) (isikutunnistuse fotot ei laadita üles automaatselt, vaid lisatakse see käsitsi, kui see on kättesaadav). Kui riiklikus rakenduses luuakse isiku kohta, kelle isikuandmed on riiklikes registrites olemas, tagasisaatmist käsitlev hoiatusteade, imporditakse riiklikku rakendusse ka hoiatusteates olevad tähtnumbrilised ja biomeetrilised andmed (sealhulgas isikut tõendava dokumendi koopiat, kui see on kättesaadav). [Leedu, 2023]

- **Andmete automaatne eeltäitmine hoiatusteadetes. Kui riigi elaniku kohta sisestatakse vahistamismääruste registreerimissüsteemis hoiatusteadete, siis hoiatusteadete eeltäidetakse registris ja vastavast rahvastikuregistrist imporditakse isiku tähtnumbrilised andmed ja foto. [Ungari, 2024]**

Teabevahetus

- **Kui kadunud isiku kohta sisestatakse Schengeni infosüsteemi riiklik hoiatusteadete, saab riiklik SIRENE büroo automaatselt loodud SIRENE vormi C. See vorm sisaldab kogu asjakohast täiendavat teavet ja riiklik SIRENE büroo võib selle otse edastada teistele SIRENE büroodele. SIRENE vormi C automaatne loomine artikli 32 kohaste hoiatusteadete jaoks võimaldab andmete kiiret edastamist, et abistada teisi liikmesriike kiireloomulistel juhtudel. [Irimaa, 2024]**

Riiklikud Schengeni infosüsteemid, viisainfosüsteemid ja IT-süsteemid

- Turvaoperatsioonide keskus jälgib kogu politseivõrgu turvalisust kasutaja tasandil, avastades kõrvalekaldeid, mis võivad viidata võimalikele rünnakutele. Kui turvaoperatsioonide keskus tuvastab kahtlase kasutuse, peab operatsioonide keskus sekkuma, et kontrollida võimalikku kõrvalekallet. Päringuid tegevate lõppkasutajate ebatüüpilise käitumise aktiivne seire võimaldab neil tuvastada Schengeni infosüsteemi väärkasutuse märke ja vältida võimalikke andmeturberiske. [Madalmaad, 2021]
- Riiklikus IT-viisasüsteemis on kiireloomulised taotlused (näiteks juhul, kui taotleja peab reisima kohe varsti pärast taotluse esitamist, näiteks lähedase pereliikme haiglaravile paigutamise tõttu) alaliselt märgistatud. Seetõttu on kiireloomulisi taotlusi lihtne kindlaks teha ja nende läbivaatamist on hõlbustanud tähtsuse järjekorda seada. [Malta, 2022]
- EU-LISA igakuised andmekvaliteedi aruanded laekuvad Schengeni infosüsteemi riiklikule büroole, kus need eelfiltreeritakse, säilitades ainult need hoiatusteadete, mida SIRENE büroo peab kontrollima ja/või edastama lõppkasutajatele, kes on konkreetse hoiatusteadete loonud. Võimalike vigade kontrollimine kahel tasandil tagab ametiasutuste poolt Schengeni infosüsteemi sisestatud andmete kõrge kvaliteedi. [Leedu, 2023]
- Riiklikus Schengeni infosüsteemi rakenduses kuvatakse teated „Teatada viivitamatult“ ja „Identiteedi kuritarvitamine“ silmatorkaval viisil, tekst ilmub punases kirjas hoiatusteadete ülaossa. Selline kuvamisviis näitab lõppkasutajale kohe, kui kiireloomuline, keerukas või tundlik hoiatusteadete on. [Küpros, 2023]
- Viisade menetlemise IT-taristu hõlbustab märkimisväärselt viisataotluste esitamist ja läbivaatamist turvalisel viisil, piirates süsteemide haldamisel ja kontrollimisel sõltuvust välisest teenuseosutajast. Esiteks on välisministeeriumi veebisaidil kättesaadav veebipõhine viisataotlusvorm, mida kasutati ligikaudu 80 % viisataotluste puhul, lisaks juhend, mis sisaldab mitmes keeles kasulikke selgitusi eri väljadele sisestatavate

andmete kohta. Protsessi lõpus saab genereerida kontrollnimekirja tõendavatest dokumentidest, mida on sõltuvalt taotluse esitamise kohast ja reisi eesmärgist vaja esitada. Teiseks on välise teenuseosutaja jaoks välja töötatud andmete sisestamise süsteem taotluste registreerimiseks ja nende kombineerimiseks biomeetriliste andmete ja skaneeritud tõendavate dokumentidega ning seda haldavad täielikult riiklikud ametiasutused. Taotluste läbivaatamise ja otsuste tegemise põhisüsteemil on intuiitiivne ja kasutajasõbralik liides, mis võimaldab otsustajatel konkreetse taotluse puhul hõlpsasti ühendust võtta konsulaatidega, välise teenuseosutajatega, piirivalveametnikega ja politseiga. VIS Mail on kasutajasõbralikul viisil süsteemi integreeritud ning süsteem sisaldab mitmesuguseid analüütilisi ja statistilisi tööriistu. Süsteemi logihaldus- ja kontrollifunktsiooni kaudu teavitatakse ministeeriumi tugiüksust kõigist andmeid töötlevate kasutajate ebatavalistest tegevustest. [Soome, 2023]

- **Standardiseeritud menetlus kolmandate riikide kodanike fotode salvestamiseks välismaalaste poliitika registris vastavalt Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni standarditele. See tagab kvaliteetsed fotod ja aitab tuvastada isikud, kelle kohta on sisestatud riiklik tagasisaatmist käsitlev hoiatusteade või riiki sisenemise keelamist käsitlev hoiatusteade. [Ungari, 2024]**
- **Lisaks isikusamasuse tuvastamisele ja päringutabamuste kinnitamisele tehakse kuritegevust ja sisserännet käsitleva riskianalüüsi põhjal automaatne sõrmejälgede kontroll. [Ungari, 2024]**
- **Andmekeskustes on talitluspidevuse jaoks olemas hästi kavandatud ja dokumenteeritud protsess. Arendus-, eeltootmis- ja tootmiskeskondade jaoks kasutatakse identseid seadistusi ning olemas on geograafilise liiasusega, hästi turvatud sekundaarne asukoht. Põhiandmekeskuse ja varuasukoha vahel testitakse regulaarselt katkematu toite allikat, varundatud andmete taastamist ja tõrkesiirde süsteeme. Infoturbe dokumentatsioon vaadatakse regulaarselt läbi ja seda ajakohastatakse; siseauditeid tehakse regulaarselt. [Slovakkia, 2024]**
- **SIRENE büroo juhtumite haldamise süsteem sisaldab töökindlat vahendit statistiliste aruannete koostamiseks, mis võimaldab esitada üksikasjalikke aruandeid politseijaoskondade ja piiripunktide kaupa, tuginedes asutusesisestele päringutabamustest teatamise vormidele. Statistikat saab filtreerida erinevate parameetrite järgi, näiteks kuriteoliik, mis aitab jälgida Schengeni infosüsteemi kasutamist üleriigiliselt ja EU-LISA-le sellest aru anda. [Horvaatia, 2024]**
- **Olukordades, kus otsene juurdepääs Schengeni infosüsteemile ei ole võimalik, saavad lõppkasutajad võtta faksi või e-posti teel ühendust tehnilise keskasutusega, et hallata hoiatusteateid hädaolukorrarežiimil veebipõhise sidekanali kaudu. Selged riiklikud menetlused näevad selle protsessi jaoks ette miinimumnõuded ja mallid, tagades Schengeni infosüsteemi kõigi funktsioonide katkematu kättesaadavuse lõppkasutajatele. [Poola, 2024]**

Riikliku Schengeni infosüsteemiga (N.SIS) seotud andmekaitseõuded

- N.SISi haldavad asutused aktsepteerivad andmesubjektide õigustega seotud taotlusi, mis on esitatud muudes keeltes kui liikmesriikide keeled. [*Leedu, 2018*]
- N.SISi vastutava töötleja andmekaitseametnik on kehtestanud põhjaliku isikuandmetega seotud rikkumistest teatamise poliitika, sealhulgas menetlused, vahendid ja juhised töötajatele. [*Saksamaa, 2020; Norra, 2022*]
- Isikuandmete kaitse jälgimise detsentraliseeritud struktuur, kus igas politseiüksuses on olemas kontaktisikud isikuandmete kaitsega seotud küsimustes, samas kui kaks andmekaitseametnikku vastutavad üldise järelevalve eest. [*Madalmaad, 2021*]
- Nõrkusehalduse, haavatavuse hindamise koordineerimise ning riskihindamise ja auditeerimise eest vastutab andmekaitseametnik; ta tegutseb koos vastutava töötlejaga ennetavalt ja koostööpõhiselt, näiteks seoses projektiga, mille eesmärk on luua küberturbe operatiivkeskus, mis võimaldab intsidentide kiiret ja tõhusat haldamist. [*Itaalia, 2021*]
- Riikliku Politseiameti kasutajalubade haldamine hoiab ära loata juurdepääsu isikuandmetele. Lisaks olukorrale, kus ametikoht või ülesanded muutuvad, kontrollib ka kasutaja ülemus igal aastal, kas alluvate kasutusload on asjakohased, ning algatab vajaduse korral sisemenetluse nende ajakohastamiseks. Vastutav süsteemi koordinaator peab igal aastal kontrollima, kas sidusrühmadele ja välistele isikutele antud kasutajaõigused on asjakohased ja ajakohastatud. [*Soome, 2023*]
- **Uus turvateabe ja -sündmuste haldamise vahend on kasutusel logide analüüsimise vahendina, mis parandab märkimisväärselt kõrvalekallete ja Schengeni infosüsteemi võimaliku väärkasutamise avastamist. See vähendab süsteemi turvanõrkusi.** [*Rootsi 2022*]
- **Lennujaamapolitsei annab ennetavat teavet andmesubjektide õiguste kohta. Selleks on piiripunktide esimeses ja teises astmes nähtavale kohale pandud ruutkoodid lingiga politsei andmekaitseportaali.** [*Ungari, 2024*]

Andmekaitseõuded seoses viisade väljastamise korraga / viisainfosüsteemiga

- N.VISi vastutava töötleja ulatuslik tegevus seoses konsulaatide ja välise teenuseosutaja järelevalvega, sealhulgas andmeturbe ja andmekaitse küsimustes. Viimastel aastatel on N.VISi vastutav töötleja teinud hulga siseauditeid. [*Hispaania, 2017; Itaalia, 2021*]
- Välis-, Euroopa Liidu ja koostööministeeriumi andmekaitseametnik on kaasatud ministeeriumipoolsesse viisade väljastamise menetluse kontrolli ning on üldiselt tihedalt seotud ka viisa andmise menetluse paljude andmekaitseaspektidega. [*Hispaania, 2022*]
- Ulatuslik logide kontrollimine automatiseeritud tarkvaravahendi abil, et avastada logifailides esinevaid intsidente. [*Taani, 2022; Rootsi 2022*]

- Välisministeeriumi IT-süsteemis rakendatav turvateabe ja -sündmuste haldamise lahendus sisaldab palju eelnevalt kindlaks määratud reegleid, mis kutsuvad esile häireid ja teatavad ministeeriumi VISA tugirühmale e-posti teel keskses viisainfosüsteemis (C-VIS) andmeid töötlevate kasutajate mis tahes ebatavalisest tegevusest. Kuna VISA süsteem (taotluste läbivaatamiseks ja otsuste tegemiseks kasutatav riiklik taotluste menetlemise põhisüsteem) registreerib kõigi juurdepääsuõigustega lõppkasutajatest ametiasutuste poolt VISA-s ja C-VISis töödeldud andmed, hõlmab logide kontrolli ka kõiki neid asutusi. Ministeeriumi andmekaitserühmal on hästi toimiv menetlus andmetega seotud rikkumiste hindamiseks ja lisameetmete võtmiseks, sealhulgas andmekaitseasutuse teavitamise ajakava. [Soome, 2023]

SIRENE büroo

SIRENE menetlused

- Prokuratuuril on ööpäev läbi kättesaadav valvepunkt SIRENE büroolt esildiste saamiseks. [Taani, 2017]
- SIRENE töötajate kaasamine kohapealsesse tegevusse suuremahuliste politseioperatsioonide ajal. [Šveits, 2018]
- Schengeni infosüsteemist on võimalik esitada sõrmejäljed riiklikule sõrmejälgede automaatse tuvastamise süsteemile SIRENE töövoogude süsteemi kaudu ja saada automaatvastused „päringutabamus“ / „päringutabamus puudub“. See protsess algatatakse alles siis, kui SIRENE töövoosüsteemis luuakse juhtumi toimik. Õigusaktide järgi ei hõlma see protsess SISI sõrmejälgede säilitamist riiklikus sõrmejälgede automaatse tuvastamise süsteemis. [Iirimaa, 2021]
- Kõigil politsei turvatud sisevõrguga seotud asjaomastel asutustel on teabevahetuseks oma ametlikud spetsiaalsed e-posti kontod. Kõik politsei teated intsidentide kohta on nähtavad kõigile spetsiaalsete e-posti kontodega büroodele, sealhulgas SIRENE ametnikele, kes teevad ennetavaid otsinguid olemasolevates andmebaasides, sealhulgas SISis, ning kõigile ELi ja kolmandate riikide kodanikele, kes on teatatud intsidentidega seotud. Kui päringu tulemusel leitakse kokkulangevus, võtab SIRENE büroo viivitamata ühendust intsidendi eest vastutava politseijaoskonnaga (kes intsidendist teatas) ja nõuab seoses hoiatusteates käsitletava küsimusega täiendavate meetmete võtmist. SIRENE büroo välja töötatud ennetav lähenemisviis tagab, et SISis tehtud päringute käigus ei jää ükski päringutabamus märkamata. [Küpros, 2023]

SIRENE töövoosüsteem

- Kui hoiatusteates saadakse päringutabamus, mis sisaldab varjunimesid, identiteedi kuritarvitamist ja/või linke, avaneb juhtumite haldamise rakendustes aken, mis tõstab esile selle asjakohase teabe olemasolu. Selles teates käsitletakse tõhusalt ühte eri

liikmesriikide päringulahenduste hulgas levinuimat probleemi: on keeruline teha see teave lõppkasutajale nähtavaks. [Ungari, 2019]

- SIRENE töövoosüsteemis kontrollitakse automaatselt kõiki rahvusvahelistest kanalitest (sealhulgas SIRENE vormid) saabuvald sõnumeid varem kindlaks määratud märksõnade alusel. Vormides sisalduvaid isikuandmeid kontrollitakse automaatselt ühendatud andmebaasidest. Sellise seire positiivsed tulemused on tähistatud kui „kuumad päringutabamused“, mis näitab, et neid vorme tuleks käsitleda esmajärjekorras. Tänu sellele lahendusele saab SIRENE büroo sissetulevaid taotlusi tulemuslikult hallata, ilma et need kuhjuks. [Liechtenstein, 2021]
- Isikute kohta saabuvald A- ja M-vorme (mida kasutatakse teabe vahetamiseks vastavalt Euroopa vahistamismääruse ja väljaandmistootluste kohta ning muu lisateabe kohta, kui menetlust ei ole ette nähtud) menetletakse automaatselt SIRENE juhtumite haldamise süsteemis, mis edastab terrorismiga seotud hoiatusteateid käsitlevad saabuvald vormid automaatselt Taani julgeoleku- ja luureteenistusele. [Taani, 2022]
- Ametnike loodud SIRENE vormid on eeltäidetud hoiatusteade andmetega ja neile saab vaid ühe hiireklõpsuga lisada varem kindlaks määratud tekste. Varem kindlaks määratud tekstid on kohandatud iga hoiatusteate vormi ja liigi jaoks. [Slovakkia, 2019]
- SIRENE juhtumite haldamise süsteem on ühtne IT-rakendus, milles käsitletakse kõiki sõnumeid täisautomaatselt: sissetulevad SIRENE vormid registreeritakse automaatselt olemasolevate juhtumite juurde ja edastatakse pädevale ametnikule; sissetulevaid A-vorme töödeldakse automaatselt ja kontrollitakse märksõnade alusel riiklikes andmebaasides. See protsess võimaldab saata kõik nende võtmesõnadega seotud sissetulevad A-vormid automaatselt üks kord päevas korraga asjaomastele osakondadele ja üksustele. A-vormid saadetakse SIRENE töötajale käsitlemiseks ainult kokkulangevuse korral. Politsei veebilehitseja/registrite lõppkasutajad saavad Schengeni infosüsteemi hoiatusteate eelvaateaknast automaatselt spetsiaalsed riiklikud päringutabamuse vormid, mis lähevad ILO sissetulevate sõnumite postkasti ning muudetakse seejärel SIRENE päringutabamustest teatamise vormideks. Need protsessid hõlbustavad märkimisväärselt SIRENE büroo ülesannete täitmist ning on abiks täiendava teabe ja vormide õigeaegsel vahetamisel. [Leedu, 2023]

4. Põhiõiguste aspektid

Sunniviisilise tagasisaatmise järelevalve

- Piisava järelevalve tagavad riikliku kinnipeetud isikute õiguste tagaja täielik sõltumatus, tema tegevuse ulatus, tagasisaatmise saatemeeskondadele antav koolitus põhiõiguste (kaasa arvatud haavatavate inimrühmade õiguste) ja tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtte alal ning kogu territooriumil tegutsevate koolitatud sunniviisilise tagasisaatmise järelevalvajate piirkondlik võrgustik. [Itaalia, 2021]

- Sunniviisilise tagasisaatmise järelevalvearuannete korrapärase veebis avaldamine ombudsmani poolt, sealhulgas inglise keeles ombudsmani iga-aastase üldaruande osana, tagab väljasaatmisprotsessi täiendava kontrollitasandi, suurendades selle läbipaistvust, ning toetab sunniviisilise tagasisaatmise järelevalvemehhanismi tulemuslikkust. [Tšehhi, 2019]
- Piirivalve peakontoris on määratud inimõiguste nõustaja, kelle ülesanne on integreerida ja toetada põhiõigustega kooskõlas olevaid piirihalduse tavasid. Ka piirkondlikel piirivalveüksustel on määratud inimõiguste nõustajad, kes osalevad põhiõiguste alaste koolituste läbiviimisel kohalikul ja piirkondlikul tasandil. [Poola, 2024]

5. Andmekaitsealane järelevalve

- Riiklik andmekaitseinspeksioon korraldab Schengeni infosüsteemi ja viisainfosüsteemi järelevalvet standardi BPMN (Business Process Model and Notation) kohaselt, mis kujutab graafiliselt äriprotsesside määratlemist äriprotsessimudelis. BPMN võimaldab töötajatel saada igas etapis ülevaate oma kohustustest ning kogu järelevalveprotsessist. [Läti, 2023]

VÄLISMÕÖDE

Koostöö kolmandate riikidega

Kontaktametnikud

- Rahvusvahelise koostöö üksuse intraneti kaudu pääseb otse juurde sõrmejäljeandmete andmebaasile, mis võimaldab ametnikel teha päringuid riiklikus sõrmejälgede automaatse tuvastamise süsteemis hoiatusteatele lisatud NIST-faili abil, mis võimaldab mõne minutiga leida mis tahes kokkulangevusi. Kui automaatse otsingu tulemusel leitakse kokkulangevus, kontrollib seda ka sõrmejäljeekspert. See funktsioon võimaldab teha riiklikes andmebaasides päringuid mitte ainult tähtnumbriliste parameetritega, vaid ka biomeetriliste andmete alusel, mis suurendab isiku tuvastamise täpsust. [*Leedu, 2023*]
- **Prioriteetsetesse kolmandatesse riikidesse lähetatakse viisanõustajaid või kontaktametnikke, kelle ülesanne on teha kindlaks võimalik ebaseaduslik ränne Schengeni alale ja koguda luureandmeid uute meetodite või suundumuste kohta. Kui viisasid väljastavad asutused avastavad võltsitud dokumendi või identiteedi, Schengeni viisat ei anta. Lisaks sellele kehtestatakse asjaomasele kolmanda riigi kodanikule sisenemiskeeld, et ta ei saaks üritada siseneda territooriumile teise liikmesriigi kaudu. Nende ametnike kogutud luureteavet jagatakse regulaarselt asjaomaste asutustega koordineerimiskoosolekute kaudu, mis suurendab valmisolekut välispiiridel ja tagasisaatmismenetlusteks. See luureteave aitab kujundada riiklikke ja piirkondlikke kavasad, võimaldades sihipäraseid meetmeid ebaseaduslikule rändele kaasaaitamisega seotud üksuste vastu. Nende operatsioonide käigus tuvastatud ebaseaduslikud rändajad suunatakse asjakohastesse tagasisaatmisprotsessidesse. [*Ungari, 2024*]**
- **Kontaktametnikele on antud otsene juurdepääs ühtse kontaktpunkti hallatavale juhtumite haldamise süsteemile, mis võimaldab riiklikest ja rahvusvahelistest andmebaasidest reaajas päringute tegemist. See juurdepääs parandab nende otsuste tegemist, toetab piiriüleseid uurimisi ja tõhustab rahvusvaheliste koostööpartneritega võetavaid operatiivmeetmeid. Peale selle tagab ühtse kontaktpunkti tehtav järelevalve, et kontaktametnike ja õiguskaitseasutuste vaheline suhtlus on koordineeritud, läbipaistev ja turvaline. [*Tšehhi, 2024*]**

Rahvusvaheline koostöö

- Mitmepoolse koostöö ja kahepoolsete lepingute sõlmimine mitme kolmanda riigiga võimaldab vahetada reaajas andmeid mereseire kohta ja piiripunktides parvlaevade kontrollimiseks ning vahetada ka muud piirialast teavet. Ametiasutused toetavad aktiivselt riikide piirikontrollivõime arendamist kolmandates riikides, annetades vahendeid. [*Itaalia, 2021*]
- Riigi ametiasutused haldavad rändevooge ja võitlevad piiriülese kuritegevusega väljastpoolt Schengeni ala, rakendades patrull- ja vaatlustegevuse suhtes piirkondlikku

lähenemisviisi. Selle hulka kuulub kontaktametnike lähetamine kolmandatest riikidest liikmesriigi piirkondlikesse koordineerimiskeskustesse ja vastupidi, et hõlbustada otsesest koostööst ja teabevahetust. Piirivalveüksused lähetatakse kolmandate riikide territoriaalvetesse ja maismaale, tagades pideva ühise mere- ja õhupatrullimise. Otsingu- ja päästemehhanism täiendab piirkondlikku piiride valvamise süsteemi laevadega, mida koordineerib riiklik otsingu- ja päästeamet. [*Hispaania, 2022*]

- **Alates 2006. aastast viiakse ellu projekti „Turvaline turismisihtkoht”, mille raames võetakse vastu muude riikide politseiametnikke ja lähetatakse oma politseiametnikke muudesse riikidesse, et kodumaal turiste ja oma riigi kodanikke välismaal paremini teenindada. Välismaiste politseiorganisatsioonide osalus on kasvanud, 2023. aastal osales 24 organisatsiooni 21 riigist. Välisriikide politseiametnikud tegutsevad kokkulepitud volituste alusel, pakkudes turistidele teenuseid nende oma keeles, mis vähendab takistusi politsei abi otsimisel. Oma riigi vormirietust kandvad külalispolitseiametnikud aitavad kaasa kuritegevuse ennetamisele ja suurendavad turvalisust. [*Horvaatia, 2024*]**
- **Naabruses asuvate kolmandate riikidega on sõlmitud kokkulepped, mille kohaselt lähetatakse nende piiridele külalisametnikke, et toetada patrull- ja vaatlustegevust ning muud kontrollitegevust, nagu kontrolli piiril. See suurendab reageerimisvõimet ja teabevahetust. Ühe naaberterritooriumi piires patrullivad kolmanda riigi piiripolitseiametnikud igapäevaselt koostöös kohalike piirivalveametnikega, et takistada ebaseaduslikku rännet ja avastada inimsmugeldamise vahendajaid. Teise partnerriiigiga sõlmitud kahepoolse lepingu alusel töötab teatavates piiripunktides ametnik, kelle ülesanne on toetada kontrolli ja hõlbustada suhtlemist reisijatega. [*Ungari, 2024*]**
- **Kohtud ja prokuratuurid koostavad tagaotsitavate isikute kohta hoiatusteateid ja nendega seotud Euroopa vahistamismäärusi nii poola kui ka inglise keeles. Inglisekeelse versiooni lisamine hoiatusteatele kiirendab menetlusi teises liikmesriigis rahvusvaheliste päringutabamustega seotud meetmete võtmiseks. [*Poola, 2024*]**

Viisapoliitika

Väline teenuseosutaja

- **Rahaliste karistuste määramine välistele teenuseosutajatele lepingu täitmata jätmise korral koos nende töö tugevdatud järelevalvega on tõhus viis panna väline teenuseosutaja järgima lepingu sätteid ja parandada tema tegevust. [*Austria, 2022*]**

VÄLISPIIRIDE HALDAMINE

Riiklik ja Euroopa olukorratedlikkuse ja varajase hoiatamise süsteem

Koostöö (olukorratedlikkus)

- Kahe naaberliikmesriigi riiklike koordineerimiskeskuste vaheline koordineerimine võimaldab saada ühise olukorrapildi, tõhusa teabevahetuse, parema olukorratedlikkuse ühispiiridel ja suurema reageerimissuutlikkuse, kuna vahendite paigutus on samuti kahe riigi vahel ühine. [*Portugal/Hispaania, 2017*]
- Otsene juurdepääs riiklikele andmebaasidele (lisaks piirikontrolliks kasutatavatele andmebaasidele) võimaldab riiklikul koordineerimiskeskusel saada tervikliku riikliku olukorrapildi ning tagada oma sidusrühmadele riigi ja Euroopa tasandil parema olukorratedlikkuse. [*Soome, 2023*]
- Riiklik koordineerimiskeskus kehtestas menetluse EUROSURI ühendteenuste aktiveerimise taotluste läbivaatamiseks piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Menetluse abil kontrollitakse enne Frontexile esitamist iga EUROSURI ühendteenuste taotluse seaduslikkust ja asjakohasust, tagades, et Frontexile saadetakse EUROSURI ühendteenuste asjus ainult asjakohaseid ja kulutõhusaid taotlusi, ning kasutatakse neid seejärel operatiivtegevuses. [*Soome, 2023*]
- EMPACTi raamistikku kuuluvas operatiivtegevuskavas on sihikule võetud sünteetiliste uimastite ja uute psühhoaktiivsete ainete tootmise, salakaubaveo ja levitamise seotud kuritegelikud võrgustikud. Operatiivtegevuskava juhina tegutseb politsei keskuurimisbüroo uimastiüksuse juht, kelle käsutuses on üsna ainulaadne operatiivtugi ja kes otsib mitmesuguseid rahastamisvõimalusi ja tagab neile juurdepääsu. Siseministeriumi juures tegutsev Euroopa projektide rakenduskeskus toetab seda tegevust prioriteedina ning abistab seejuures haldusülesannete täitmisel ja ebaseadusliku uimastikaubanduse vastase võitluse toetamisel. [*Poola, 2024*]
- Piirivalveametnikud ja tolliasutused teevad piiripunktides integreeritud digitaalse piirimenetluse kaudu tihedat koostööd, et tugevdada kontrole ja tagada sujuvam protsess. Kogutud andmed ja esimese astme kontrollide tulemused, sealhulgas SISi teave, edastatakse otse piirivalveametnikelt tollile, kes jätkab kontrollimist eeltäidetud andmete alusel. [*Poola, 2024*]

Riskianalüüs

Maismaapiir

- Piirikontrolliasutuse riiklik riskianalüüsisüsteem on tõhus ja seda toetab toimiv asutustevaheline koostöö. Kaks korda aastas väljastab piirikontrolliasutus koos tolli ja riikliku politseiga ühised riskianalüüsitooted. Regulaarne ja süsteemne teabevahetus Euroopa integreeritud piirihalduse rakendamises osalevate asjaomaste riiklike asutuste vahel, mille tulemusel väljastatakse ühised riskianalüüsitooted, tagab sügava olukorrateadlikkuse riigi tasandil ja toetab reageerimisvõimet. Lisaks korraldatakse piirihalduses osalevate asjaomaste asutuste vahel ühiseid koolitusi, ühisoperatsioone ja kohandatud meetmeid. [Leedu, 2023]
- Rakendus konkreetse riskiprofiiliga isikute ja/või sõidukite tuvastamiseks on osa piiripolitsei riiklikust riskianalüüsisüsteemist ja see on integreeritud riiklikku piirihalduse infosüsteemi. Rakendus on kättesaadav kõikides piiripunktides kõigile piirikontrolliga tegelevatele politseiametnikele ning tagab riskianalüüsi profiilide tõhusa kasutamise kõigil organisatsioonitasanditel ja parandab piirikontrolli kvaliteeti. Suure riskiga isikute või sõidukite tuvastamiseks on piiripolitsei töötanud välja automaatse riskiindikaatorite rakenduse, mis on integreeritud piirihalduse infosüsteemi. Kui indikaatorid on aktiveeritud, tuvastavad need piirikontrolli ajal automaatselt võimalikud kurjategijad. Indikaatorid on automaatselt seotud riskiprofiilidega, kuvades piirivalveametniku ekraanil kollase häiremärguande koos lingiga profiilile ja andes suunatud juhiseid isiku staatuse kindlaksmääramiseks. Piirivalveametnikud saavad neid indikaatoreid teatavatel piiriületustel ja aegadel aktiveerida. [Horvaatia, 2024]

Kontrollid piiril

Õhupiir

- Kuuest piirivalveametnikust koosnev spetsiaalne üksus jälgib eratransporti ja harrastuslennundust, sealhulgas kergeid õhusõidukeid ja helikoptereid, kuna tal on juurdepääs reaalsajas teekonna jälgimisele ning lennuandmetele sõjaväeradaritelt. Üksus saab kõik lennuplaanid, mida seejärel analüüsitakse. Kui lähte- või sihtlennujaam ei ole piiripunkt, antakse politseiüksusele sekkumiseks hoiatusteade. Loata maandumiste eest lennuväljadel, mis ei ole ette nähtud piiriületuseks, määravad ametiasutused trahve. Korrapäraselt hinnatakse lennumarsruutidest kõrvalekaldumise riski. [Belgia, 2020]
- Riikliku rakenduse kaudu toimuv esimese ja teise liini vaheline teabevahetus lennujaama piiripunktides on väga suurel määral automatiseeritud ja kasutajasõbralik. Päringutabamuse korral on esimese astme kontrolliametnikul võimalus sisestada kommentaarid selleks ettenähtud väljale ning päringutabamuse teave koos kommentaaridega saadetakse riikliku rakenduse kaudu esimesest astmest teise. E-väravate puhul võib e-värava käitaja diskreetset kontrolli käsitleva hoiatusteate alusel saadud päringutabamuse korral lisada päringutabamusele ka märkuse, mis edastatakse kohe teise astmesse, kus kogutakse täiendavat kättesaadavat teavet ja saadetakse

SIRENE-le päringutabamuse vorm. See võimaldab teha kontrolli ilma hoiatusteates käsitletava isikuga kontakteerumata ja samal ajal vajalikku teavet koguda. [Leedu, 2023]

- Broneeringuinfo üksus, mis vastutab kõigi praegu riigis toimuvate lendude puhul reisijate andmete kogumise ja töötlemise eest. Selle ülesanne on ööpäevaringselt teavitada pädevaid õiguskaitseasutusi vajadusest täiendavalt uurida saabuvaid ja väljuvaid reisijaid pärast seda, kui nende andmeid on koostöös selliste asutustega ja/või nende taotlusel automaatselt võrreldud asjakohaste andmebaasidega (nt Schengeni infosüsteem, I24/7) või abstraktsete profiilidega. Kuna nad saavad päringuid kõigilt õiguskaitseasutustelt, on üksusel ainulaadne võimalus märgata kattuvaid uurimisi ja huviobjekte ning asjaomaseid asutusi teavitada. Üksuse ülesandeid aitab edukalt täita ja teabevahetusel toimida hästi välja töötatud juhtumite haldamise süsteem, mille kaudu toimub teabevahetus teiste liikmesriikide pädevate asutuste ja broneeringuinfo üksustega ja mis on loodud rahvusvaheliste parimate tavade kohaselt. Toimingutes võetakse nõuetekohaselt arvesse asjakohase ELi ja siseriikliku õigusega kehtestatud andmekaitse- ja menetlusnõudeid. Üksus korraldab ennetavalt teadlikkuse suurendamise kampaaniaid oma võimekuse kohta. Selle käsutuses on kvaliteetne tehniline ja inimressurs. [Läti, 2023]

Maismaapiir

- **Maismaapiiri kontrollikabiinidele lähenevate sõidukite automaatne eelkontroll Schengeni infosüsteemis numbrimärgi automaatse tuvastamise, sealhulgas esemele osutavate laienduste kaudu.** [Horvaatia, 2024]

Patrull- ja vaatlustegevus

- Piirivalveametnik kasutab seire- ja sekkumisülesannete täitmiseks mehitamata õhusõidukeid. Süsteemiga on ühendatud kõik piirkondlikud üksused, kes vastutavad välismaismaapiiride eest. See koosneb kolmest platvormist (mehitamata minimootoriga purilennukid), maapealsest jaamast (kaugjuhtimise, ekraanide ja antenniga) ning muudest tugiseadmetest. Platvormid on varustatud päevavalgus- ja öövaatluskaameratega ning igal ajal on kasutusvalmis üks platvorm. Kaameratest saadavad kvaliteetsed pildid edastatakse reaajas kas maapealsesse jaama või teistele ühendatud vastuvõtjatele. See mehitamata õhusõidukite süsteem võib suurendada patrull- ja vaatlustegevuse suutlikkust, parandada olukorrateadlikkust ja hõlbustada reageerimisvõimet. Kui lendav objekt avastatakse, teavitatakse kiiresti piirkondlikku koordineerimiskeskust, et saaks võtta konkreetseid sekkumismeetmeid. [Poola, 2019]
- **Suuremale osale välismaismaapiirile on paigaldatud elektrooniline tõkkesüsteem, mis koosneb suurest hulgast päeva-, öö- ja soojuskaameratest ning liikumis- ja seismilistest anduritest. Piirkondlikud keskused jälgivad süsteemi, edastades automaatselt loodud häiremärguanded kohalikele koordineerimiskeskustele patrullide saatmiseks. See võimaldab tõhusalt avastada ebaseaduslikke**

piiriületusi, teostada jälgimist reaalajas ja parandada patrullide reageerimisaega.
[Poola, 2024]

- **Riiklik piirivalve kasutab operatiivtegevuse kavandamiseks, koordineerimiseks ja aruandluseks ühte universaalset IT-süsteemi, et parandada üldise välispiirikontrolli tõhusust. Süsteemil on mitu moodulit, mis võimaldavad kasutajal salvestada ja jagada teavet sündmuste kohta, kuvada sündmusi kaardil, kavandada patrulle ja töögraafikuid, kuvada operatiivüksuste asukohta reaalajas ja edastada aruandeid.** [Poola, 2024]

Patrull- ja vaatlustegevust toetav riiklik andmebaas

- Patrull- ja vaatlustegevuse suhtes rakendatava riikliku lähenemisviisi aluseks on terviklik ja tõhus riiklik andmebaas, milles on ühendatud kõik asjakohased funktsioonid operatiiv- ja taktikaliste ülesannete toetamiseks. Selle süsteemiga järgitakse kõiki patrull- ja vaatlustegevuse töösükli elemente: teabe kogumise toetamine, tegevuse taktikalistest ja operatiivsetest tulemustest aruandmine, vahetuste kavandamine, patrullide juhtimine ja koordineerimine, tõhusa kohapealse reageerimise kavandamine ning ühtse olukorratedlikkuse tagamine. Tarkvara võimaldab kõigil õiguskaitseasutustel kasutada ühtset teenuseplatvormi, mis tagab ressursside tõhusa kasutamise hädaolukorras ja võimaldab koostada kindlaksmääratud vastutusvaldkondades olukorrapildi. Tarkvara on lingitud kohapeal kasutatava patrulli mobiilse IT-keskkonna funktsioonidega. Tänu terviklikule ja sidusale ülesehitusele saab süsteemi kasutada nii kohalikul, piirkondlikul kui ka riiklikul tasandil. [Eesti, 2023]

TAGASISAATMINE

Riikliku tagasisaatmissüsteemi tulemuslikkus

Tagasisaatmismenetlus

- Tava teha tagasisaatmist, väljasaatmist ja sisenemiskeeldu käsitlevad otsused ühes etapis vähendab halduskoormust, samas austatakse täielikult tagasipöördujate menetlusõigusi. [*Austria, 2015*]
- Menetlus, mille kohaselt teatatakse juhul, kui väljumiskontrolli käigus avastatakse ebaseaduslik riigis viibimine, „sisenemiskeelu väljastamise kavatsusest“ ja antakse seejuures kolmanda riigi kodanikule võimalus esitada vastuväiteid, võimaldab ametiasutustel väljastada sisenemiskeelu ilma kolmanda riigi kodaniku lahkumist katkestamata, austades samas tema õigusi. [*Madalmaad, 2021*]
- **Riigi ametiasutused töötasid välja teatise taasintegreerimiseks pakutava abi kohta, millele kolmanda riigi kodanikud pärast konsulteerimist alla kirjutavad. Seda säilitatakse nende juhtumitoimikutes, mis lihtsustab kinnipidamiskeskustes suhtlust tagasipöördumisnõustajatega.** [*Horvaatia, 2024*]
- **Teiste liikmesriikide tehtud tagasisaatmisotsuste vastastikune tunnustamine. Kui leitakse kolmanda riigi kodanik, kellel puudub riigis viibimise õigus ja kelle kohta mõni teine ELi liikmesriik on teinud tagasisaatmisotsuse, tunnustavad ja täidavad riigi ametiasutused seda otsust viivitamata. Nad ei tee uut tagasisaatmisotsust ega võta ühendust otsuse teinud riigiga, vaid alustavad isiku väljasaatmist vastuvõtvasse riiki, vajaduse korral pärast ajakohastatud hinnangut.** [*Tšehhi, 2024*]

Sunniviisilise tagasisaatmise menetlus

- Kehtestatud on menetlused, mis võimaldavad ametiasutustel teha väljasaatmismenetluse käigus esitatud korduva varjupaigataotluse kohta kiire otsuse, et vältida kolmanda riigi kodaniku väljasaatmise edasilükkamist või hilinemist, tagades samas tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtte tõhusa rakendamise. [*Madalmaad, 2015*]

Vabatahtlik tagasipöördumine

- Kogu tagasisaatmismenetluse vältel on riigi ametiasutuste prioriteet vabatahtlik tagasipöördumine. Eelkõige kinnipidamiskeskustes rakendatakse menetluse kõigis etappides ennetavat lähenemisviisi, et motiveerida kolmandate riikide kodanikke vabatahtlikult lahkuma. Leitakse, et kinnipidamiskeskuste kasutamine soodustab vabatahtliku tagasipöördumise edendamist, kuna juhtumikorraldajad ja ametiasutused motiveerivad aktiivselt kolmandate riikide kodanikke riigist vabatahtlikult lahkuma, pakkudes ühtlasi piisavat majutust ja tuge. [*Madalmaad, 2021*]
- Tagasipöördujate varajane kaasamine vabatahtliku tagasipöördumise/lahkumise edendamisel ja tagasipöörduja võimalus osaleda vabatahtliku tagasipöördumise kavas

tagasisaatmisprotsessi mis tahes etapis edendab ja suurendab vabatahtliku tagasipöördumise ja taasintegreerimise kasutamist ELi ühise tagasisaatmissüsteemi lahutamatu osana kooskõlas ELi vabatahtliku tagasipöördumise ja taasintegreerimise strateegiaga. [Luksemburg, 2016; Taani, 2022]

IT-süsteem

- Riiklik tagasisaatmisalase juhtumihalduse IT-süsteem, mis töötati välja kooskõlas Frontexi mudeliga (RECAMAS), on tagasisaatmisega seotud asutustele tõhus ja integreeritud vahend, mis soodustab tagasisaatmisjuhtumite tulemuslikku haldamist. [Itaalia, 2021; Eesti, 2023]
- Riikliku rändealase juhtumihaldussüsteemi ühendamine Frontexi tagasisaatmisrakenduse tellimuslendude mooduliga võimaldab riigi ametiasutustel jõuda otse kõigi Frontexi toel korraldatavate tellimuslendudeni ning aitab neil tagasisaatmisoperatsioone tõhusamalt korraldada ja neis osaleda. [Austria, 2020]

Kinnipidamine väljasaatmise eesmärgil

Kinnipidamiskeskused

- Lasteruum, mis asub välismaalastele mõeldud registreerimisasutustes, pakub lastele sobivat ja innustavat keskkonda. Pikad lahtiolekuajad ja piiranguteta juurdepääsetavus, sotsiaaltöötaja kohalolek ning suur hulk mängu- ja tegevusi muudavad kasutamise lastele ligiõmbavaks. [Leedu, 2018]
- Perekeskused ja sihtotstarbelised psühhiaatriaasutused võimaldavad rahuldada kinnipeetavate haavatavate isikute erivajadusi. Perekeskuse paigutus, tegevus ja töötajate pühendumus võimaldavad tavapärasele võimalikult lähedast pereelu ning tagavad peredele ja saatjata alaealistele sobiva ja innustava keskkonna. Psühhiaatriaasutuses tehakse asjaomaste partneritega tihedat koostööd, et tegeleda tagasisaatmisprotsessi käigus psühholoogiliste probleemidega haavatavate isikute vajadustega ja ühtlasi suurendada tagasisaatmismenetluste tõhusust. [Madalmaad, 2021]
- Välja töötatud protokollid ja töötajate koolitamine koos keskuste kontseptsiooni ja korraldusega aitavad leevendada alaealiste stressi ja traumasid tagasisaatmisprotsessis ning on kooskõlas lapse huvide arvestamise põhimõttega. [Norra, 2022]
- Välismaalastele mõeldud rajatistes on vaimse tervise kabinetid, mis pakuvad kolmandate riikide kodanikele abi vaimse tervise probleemide, näiteks traumajärgse stressihäire ja enesetapu ennetamise valdkonnas ning toetavad nende kohanemist. Psühholoogid annavad kõigi uute saabunute kohta esialgse hinnangu ja teavitavad neid võimalustest saada rajatistes psühholoogilist tuge. See võimaldab psühholoogilised probleemid varakult kindlaks teha, mis aitab selliste juhtumitega tulemuslikult tegeleda. Vaimse tervise kabinetid on avatud esmaspäevast reedeni ning nende külastamiseks

tuleb telefoni teel või taotlusvormi kaudu aeg kokku leppida. See aitab luua avatud ja turvalise keskkonna, eelkõige inimkaubanduse ohvrite ja teiste haavatavate isikutega tegelemisel. [Leedu, 2023]

- **Kinnipidamiskohana kasutatakse vastuvõtukeskust, kus on avarad vabaõhupuhkealad, kus on spetsiaalne mänguala väikelastele ja muruga puhkeala täiskasvanutele, mis loovad meeldiva atmosfääri ja ruumi privaatsuseks. See vähendab konfliktide ja ülerahvastatuse riski. [Horvaatia, 2024]**
- **Kinnipidamiskeskuses töötab 11 ametnikust koosnev haridusüksus, kes korraldab mitmesuguseid hariduslikke, sotsiaalseid, kultuuri- (pöörates tähelepanu kultuurilisele tundlikkusele) ja sporditegevusi ning üritusi. Töötajad on kinnipeetavatele kättesaadavad esmaspäevast laupäevani, 12 tundi päevas, ning ametnikud kannavad tsiviilrüüdeid. Mõnel neist on haridus- ja psühholoogiaalane erialane taust ning neil on aktiivne roll keskuses konfliktide ennetamisel. [Poola, 2024]**
- **Kinnipidamiskeskused pakuvad kinnipeetavatele nende vajadustele kohandatud ulatuslikku arstiabi. Kui kohapeal ei ole võimalik abi osutada, viiakse kinnipeetavad kiiresti väljaspool asuvasse erikliinikutesse. Sellise ravi kulud katab piirivalve. Raske seisundi korral kinnipeetavad vabastatakse ja viiakse üle erihooldusasutustesse. [Poola, 2024]**
- **Kinnipidamiskeskuses on spetsiaalne lastetuba, mis on lahti ööpäev läbi ja kus emad saavad hoolitseda oma vastsündinute eest privaatses ja eraldatud ruumis. Ruum on varustatud imikute hooldamiseks vajaliku mööbli ja esemetega. Samuti on olemas avar ja hästi varustatud lapsehoiuala, mis pakub mitmesuguseid eakohaseid tegevusi, mänguasju ja mängu. Kinnipeetavate lapsed võivad oma vanemate nõusolekul mänguruumi külastada. Väga väikeste laste puhul võib külastusi jälgida ka üks lapsevanematest, tagades kõigile turvalise ja toetava keskkonna. [Tšehhi, 2024]**
- **Kinnipidamiskeskuses on kasutusel mitmesugused visuaalsed abivahendid, sealhulgas topograafilised kaardid, viidad, kodukorraeskirjad ja plakatid, mis on kujundatud lastesõbralikul viisil ja on kättesaadaval. Need materjalid sisaldavad piktogramme ning on paigutatud sellisele kõrgusele ja on sellise väljanägemisega, mis on alaealistele lihtsasti nähtav ja mõistetav. Lisaks sellele on Frontexi teinud lastele mõeldud tööriistakasti laialdaselt kättesaadavaks ja seda saab kasutada mitmes keeles. [Tšehhi, 2024]**

SISEPIIRID

Piiriülene koostöö sisepiirialadel

Operatiivkoostöö naaberliikmesriikidega

- Ühised kolmepoolsed rongipatrullid naaberriikidega. [*Austria, 2015*]
- Liikmesriigid koostavad kaks korda aastas ühise kuriteoanalüüsi aruande ja iga kahe nädala tagant operatiivse kuriteoanalüüsi aruande. Lisaks valmistatakse ette igapäevane ülevaade ühes liikmesriigis toime pandud kuritegude kohta ja jagatakse seda partnerliikmesriikidega. [*Liechtenstein, 2015*]
- Piiriala politseipiirkonnas on ühine analüüsirühm. See koosneb mitmest asutusest, mille hulka kuuluvad politsei, toll ning piiri- ja kriminaalamet. Analüüse kasutatakse piirikontrolli, politseitöö ja tolliga seotud otsuste tegemiseks. Analüüsiaruandeid kasutatakse selleks, et teavitada ametnikke enne ühispatrulle, sealhulgas määrata kindlaks selliste patrullide toimumispäevad, -ajad ja -kohad. Sadamate kohta, kuhu on lubatud saabuda väljastpoolt Schengeni ala, koostatakse igakuised riskianalüüsi aruanded. Neid kasutatakse selleks, et teavitada nii piirikontrolli operatiiv- kui ka haldusaspektidest. [*Taani, 2017*]
- Et tagada tõhus piiriülene koostöö ja ressursside ühiskasutus, allkirjastasid naaberliikmesriigid lepingu varjatud inimluure andmeallikate ühise kasutamise kohta, tegemaks ühise politseiametnike reservi abil varjatud luureoperatsioone. [*Leedu, 2018*]
- Riiklik andmesüsteem edastab operatsiooni alustamisel ekraanil vilkuvad signaalid, mis annavad operaatoritele kohe märku vajalike järelemeetmete võtmiseks. See edastab ka otseülekannet. Lisaks on süsteemis näha patrullautode asukohatuvastus. Nii politseikoostöö- ja tollikeskustel kui ka ühtsetel kontaktpunktidel on sellele otsene juurdepääs. [*Tšehhi, 2019*]
- Kahe riigi ühisbrigaadid, kes võitlevad ebaseadusliku sisserände ja välismaalaste ebaseaduslikult üle piiri toimetajatega, on integreeritud ja alalised rahvusvahelise koostöö mehhanismid, mis võimaldavad kahel naaberriigil korraldada ühisel ränderiskide analüüsil põhinevaid kontrole. Nende Prantsuse-Saksa ja Prantsuse-Itaalia piiridel moodustatud brigaadide (või ühisüksuste) tegevust, mis koosnevad võrdsest arvust mõlema riigi ametnikest, kes on valitud nende tehnilise ja keelelise pädevuse alusel, reguleerivad kas Prümi lepingud või kahepoolne leping. Lisaks ühispatrullide korraldamisele pakuvad ühisbrigaadid (või ühisüksused) ka ühiskoolitusi. See ühisbrigaadide süsteem hõlbustab kahe naaberriigi teabevahetust ja kontrollioperatsioonide koordineerimist ning seetõttu tuleks selle kasutamist soodustada ja laiendada seda teistele piiridele, eelkõige Prantsusmaa-Hispaania piirile. [*Prantsusmaa, 2021*]
- Piirkondlikul tasandil põhineb piiriülene koostöö naaberliikmesriikide pädevate asutustega sõlmitud haldusprotokollidel, mida omakorda rakendatakse iga-aastaste

tegevuskavade kaudu. See praktiline koostöö hõlmab ühist riskianalüüsi, ühisoperatsioone ja patrulle, konkreetsete ürituste korraldamist ja ühiskoolitusi. Korrapäraselt on kavas ka ühispatrullid. See koostöökontseptsioon loob hea aluse ühiseks operatiivreageerimiseks piirkondlikul tasandil, piiratud ressursside ühiseks kasutamiseks ja terviklikuma kuritegevusega seotud olukorrapildi loomiseks. [*Eesti, 2023; Läti, 2023*]

- Võetakse ennetavaid meetmeid, et piirata piirikontrolli ajutist taaskehtestamist sisepiiridel, korraldades regulaarseid ja sihipäraseid kohtumisi naaberriikidega ning tehes piirialadel taktikalist ja operatiivkoostööd. Regulaarselt korraldatakse ühiseid piiriüleseid koolitusi ja õppusi piiriülese jälituse vallas ning põhiteavet selle võimaluse kohta levitatakse kõigile riiklikele politseiametnikele mõeldud teabelehtede kaudu. Politseiasutused on laialdase võrgustiku ja igal piirialal määratud kõrgemate ametnike kaudu pidevas kontaktis oma (sise)piiriüleste kolleegidega. Toimub pidev ühine järelevalve, analüüs ja reageerimine tekkivatele ohtudele. Seda saab laiendada ühispatrullide, -tegevuste, -õppuste, planeerimise jne tasemele, kui julgeolekuohud ilmnevad või suurenevad. Kui piirikontroll sisepiiridel taaskehtestatakse, analüüsivad mõlemad riigid selle rakendamist, et seda tulevikus vältida. [*Slovakkia, 2024*]
- Poliitilisel ja strateegilisel tasandil tehakse seda naaberriikidega regulaarsete ja sihipärase kohtumiste ja konsultatsioonide kaudu, kuid põhitähelepanu pööratakse taktikalisele ja operatiivkoostööle piirialadel. Koostöös naaberliikmesriikidega korraldatakse regulaarselt ühiseid koolitusi ja õppusi piiriülese jälituse vallas ning põhiteavet selle võimaluse kohta levitatakse kõigile Slovakkia politseiametnikele mõeldud teabelehtede kaudu. Oma laialdase politseikoostöö keskuste võrgustiku kaudu on Slovakkia politseiüksused pidevalt ühenduses oma kolleegidega teisel pool sisepiiri. Igal piirialal on teatavad kõrgemad ametnikud määratud vastutavaks naaberriigiga õiguskaitsekoostöö koordineerimise eest („piirivolinikud“). See tagab piirialade julgeolekuolukorra pideva ühise jälgimise ja analüüsi, mis võimaldab tekkivaid ohte kiiresti avastada ja neile ühiselt reageerida. Kui ilmnevad või suurenevad teatavad julgeolekuohud, tõhustatakse piiriülest koostööd ühispatrullide, ühismeetmete, ühisõppuste, ühise planeerimise jne näol. Kui hoolimata nendest ennetusmeetmetest peetakse teatavatel juhtudel sisepiiridel piirikontrolli taaskehtestamist siiski vajalikuks, analüüsivad mõlemad riigid hiljem ühiselt nende kontrollide rakendamist, et määrata kindlaks võimalikud meetmed nende edasiseks vältimiseks tulevikus. Seda peetakse parimaks tavaks. [*Slovakkia, 2024*]
- Naabruses asuvate Schengeni riikide tihedam politseikoostöö tänu uuele ühispatrullide kontseptsioonile, mis töötati välja asjaomaste politseiametite vahel 2023. aastal sõlmitud kokkuleppe alusel. Piiriülese politseikoostöö keskuse juurde on loodud juhtimis- ja sidevõimekusega operatiivkeskus. Tegevusele annab suuna piirkondlik riskipõhine tegevuskava. Osalevaid patrulle jälgitakse GPS-seadmete abil ja nad on kaasaskantavate seadmete kaudu üksteise asukohast teadlikud.

Ühisoperatsioonid, sealhulgas 12–16 segapatrulli kuus, toimuvad ühispiiri lähedal. Patrulli tüüp ja seadmed, nagu droonid ja öövaatlusseadmed, valitakse vastavalt plaanile. Alates 2022. aasta juunist on nendes operatsioonides osalenud ka täiendavad naabruses asuvad Schengeni asutused. [Ungari, 2024]

SISEJULGEOLEK

Riiklikud õiguskaitsestrateegiad

- Justiits- ja julgeolekuminister kehtestab iga nelja aasta järel riikliku julgeoleku tegevuskava, mis sisaldab riiklike poliitilisi eesmärke politsei ülesannete täitmiseks. Piirkondlikul tasandil muudab kohalik omavalitsus piirkondliku julgeoleku tegevuskava koostades riiklikud prioriteedid politsei piirkondlikeks poliitikaeesmärkideks. Õiguskaitseasutused vahetavad luureandmeid ja teavet, et koguda asjakohaseid luureandmeid ja asjakohast teavet, mis aitaks koostada riikliku julgeoleku tegevuskava, piirkondlike julgeoleku tegevuskavu ning Europoli hinnangut raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtudele (SOCTA). Kogu menetluse koordineerimise ja järelevalve eest vastutavad uurimisosakonna juhtkomiteed. Igapäevane operatiivülevaade võimaldab politseirühmadel saada teavet nende töövaldkonnas konkreetsete tähelepanu vajavate asjaolude kohta. Neid kasutatakse näiteks lähtepunktina organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse poliitika kujundamisel ja terrorirünnaku tõenäosusele viitavate ohutasemete hindamisel. Lisaks koostavad kõigi piirkondlike luureteenistuste uurimis- ja analüüsiosakonnad omaenda ohu- ja julgeolekuhinnanguid. [*Madalmaad, 2021*]
- Peaprokuratuur määras ühtsesse kontaktpunkti sideprokuröri, kellega konsulteeritakse tihti hoiatusteadete ja rahvusvaheliste vahistamismääruste märkega tähistamise, keerukate rahvusvaheliste kriminaaluurimiste ja muude juhtumite puhul, mis eeldavad prokuröri sekkumist. [*Portugal, 2022*]
- Väga tihe koostöö väliskontaktametnike ja rahvusvahelise õiguslase koostöö keskasutuse vahel, kes võivad nõustada ja abistada liikmesriigile adresseeritud Euroopa uurimismääruste või vastastikuse õigusabi taotluste koostamisel. [*Portugal, 2022*]
- Politsei kasutab oma kriminaalanalüüsi üksustes analüüsivahendit, mis võimaldab koostada operatiivandmetel põhinevaid kuritegeliku tegevuse „profiile“, mis näitavad kasutajale kõnealust tegevust, selle suundumusi, toimimist ja arengut interaktiivsel viisil. Alates selle rakenduse kasutuselevõtu algusest 2019. aastal on politsei poolt analüüsitud kuritegelike juhtumite ja rakenduse kasutajate arv märkimisväärselt kasvanud. [*Leedu, 2023*]

Rahvusvahelise õiguskaitsealase teabe vahetamise ühtse kontaktpunkti korraldamine

Korraldus, teabevahetus

- Et rahvusvahelist politseikoostööd paremini koordineerida, lõi politsei rahvusvahelise politseikoostöö kontaktametnike võrgustiku. Need asuvad kõigis piirkondliku politsei peakorterites ja pealinna politsei peakorteris. Kontaktametnikud aitavad parandada teabevahetuse taotluste kvaliteeti ja hõlbustavad nende koordineerimist. [*Poola, 2019*]

- Igapäevane kuriteoteadete voog kohalikult tasandilt piirkondlikule ja riigi tasandile on hästi välja kujunenud. Praktikas on e-aruanne viimase 24 tunni sündmuste kohta regulaarselt kättesaadav kohaliku jaoskonna juhtkonnale, piirkondlikule tasandile ja riigi keskkriminaalpolitseiametile. See võimaldab kõigil tasanditel teha teadlikke otsuseid. [*Saksamaa, 2020*]
- Terrorismivastaste operatsioonide koordineerimise süsteem koondab kõiki luureandmeid, mis on saadud eri politseiorganisatsioonidelt ja institutsioonidelt, kes vastutavad terrorismi, vägivaldse radikalismi ning organiseeritud ja raske kuritegevuse ennetamise ja tõkestamise eest. Süsteem on sobiv alternatiiv, mis ühendab infohalduse ja tegevuse koordineerimise olukorras, kus asjaomastel riigi ametiasutustel puudub juurdepääs üksteise andmebaasidele. [*Hispaania, 2022*]
- Rahvusvaheliste juhtumitega tegelevate ametnike lähetamine erinevatesse piirkondliku tasandi politseiosakondadesse. Need ametnikud kuuluvad ühtsesse kontaktpunkti ja neil on neli nädalat koolitust suuremahuliste IT-süsteemide, SIRENE kanali kaudu täiendava teabe vahetamise, biomeetriliste andmete haldamise ning Europoli ja Eurojusti kohapealsete külastuste kohta. Neil on täielik juurdepääs ühtse kontaktpunkti juhtumihaldussüsteemidele ja Interpoli turvalisele ülemaailmsele politsei sidesüsteemile I-24/7 ning neil on õigus sisestada Schengeni infosüsteemi hoiatusteateid ja Interpoli teateid. Neil on asjakohastele süsteemidele ja lubadele samasugune juurdepääs nagu riikliku SIRENE büroo ja rahvusvahelise kommunikatsiooni keskuse ametnikulgi. Selle tulemusena on nüüd eksperditeadmised Schengeni infosüsteemi kohta olemas igas kohalikus talituses. Lisaks kontrollivad rahvusvaheliste juhtumitega tegelevad ametnikud taotletud teabe kvaliteeti ja õiguslikku asjakohasust, koostavad SIENA sõnumeid, mis saadetakse Europoli kontaktametnikele, ning pakuvad koolitust kohalikus politseiosakonnas tehtava rahvusvahelise politseikoostöö valdkonnas. [*Soome, 2023*]
- **Riiklik politsei kasutab integreeritud juhtumite haldamise süsteemi, et hõlbustada reaalsajas suhtlust, ressursside koordineerimist ja ülesannete määramist juhtimiskeskustes. Süsteemi kasutajasõbralik disain võimaldab kiiret reageerimist ja tõhusat koordineerimist dünaamilistes olukordades, sest selle abil on võimalik jagada korraldusi ja teavet otse patrullide ja eriüksustega. See suurendab operatiivset valmisolekut ja avalikku turvalisust. Süsteem võimaldab reaalsajas teabevahetuses ja ühtses ressursside jaotamises osaleda ka peamistel politseivälistel partneritel, nagu toll, tuletõrje ja kiirabiteenused.** [*Tšehhi, 2024*]

Korraldus

- Alaline politsei, tolli ja piirivalve kriminaaljälitus- ja analüüsikeskus on tulemusliku koostöö ja koordineerimise vorm õiguskaitseasutuste vahel, kes koostavad muu hulgas ühiseid analüütilisi ja ohuhinnanguid. [*Soome, 2018*]
- Keskbüroode loomine, eri haldusasutustest ressursside koondamine ja üht liiki kuritegudele keskendumine annavad väga häid operatiivtulemusi. [*Prantsusmaa, 2021*]

- Tõhus struktuur mitte ainult riiklike ohuhinnangute, vaid ka sihtotstarbeliste ohu- ja riskihinnangute koostamiseks. See ühendab tsentraalselt korraldatud kvaliteedikontrolli piirkondliku tasandi nõudluse analüüsiga. Kuritegevuse strateegilise analüüsi eest vastutab valdkondadevahelise strateegilise analüüsi üksus. Üksus koosneb riigi tasandil töötavast meeskonnast ja mitmes piirkonnas tegutsevatest kohapealsetest rühmadest. Kvaliteedikontrolli tehakse kesktasandil, mis tagab ka eri analüütiliste toodete sidususe. Üksus koostab iga-aastase riikliku ohuhinnangu, milles keskendutakse organiseeritud kuritegelikele rühmitustele. [*Prantsusmaa, 2021*]
- Politsei ja tolli vaheline vastastikuse mõistmise memorandum võimaldab nende asutuste ulatuslikku koostööd, mis seisneb asjakohase teabe ning strateegilise, taktikalise ja operatiivse luureteabe vahetamises ja jagamises, eelkõige hõlbustades vastastikust juurdepääsu andmebaasidele, pöörates asjakohast tähelepanu üksikisikute õigustele ja andmekaitse-eeskirjadele. Samuti hõlmab koostöö parimate tavade väljatöötamist ja edendamist, ühismeetmetega seotud operatiivküsimuste menetlusi, ühiseid liikuvpatrulle, ühiseid uurimisrühmi, ühiseid luurerühmi, seadmete jagamist teenistuste vahel ning koostööd tehnoloogia arendamisel, ostmisel, kasutuselevõtul ja kasutamisel. [*Küpros, 2021*]
- Ühtsel kontaktpunktil on riskianalüüsirühm, mille ülesanne on analüüsida põhjalikumalt ühtsesse kontaktpunkti laekunud riiklikke ja rahvusvahelisi taotlusi, koguda olemasolevatest andmebaasidest lisateavet ning esitada avastatud kuritegelike suundumuste ja toimimisviiside kohta analüüsiaruandeid. Seejärel edastatakse aruanded prokuröridele ja/või vastavatele politseiasutustele, et asjakohaseid uurimisi toetada. [*Portugal, 2022*]
- Rahvusvahelise koostöö osakond ühendab operatiivteabe vahetamise strateegiliste otsuste tegemisega rahvusvahelisel tasandil. See osakond haldab õiguskaitseasutuste rahvusvahelise teabevahetuse riiklikku ühtset kontaktpunkti. Selles on esindatud nii riiklikud ja piirkondlikud politseijõud kui ka toll. Mõlemal asjaomasel asutusel on rahvusvahelise politseikoostöö ekspertide võrgustik, mis abistab ja nõustab piirkondliku tasandi kriminaalteabe üksusi rahvusvahelise politseikoostöö vahendite kasutamisel. Peamised õiguskaitseasutused koolitavad korrapäraselt rahvusvahelise politseikoostöö eksperte. Need eksperdid kuuluvad oma piirkondliku üksuse koosseisu ja täidavad seda ülesannet oma igapäevatöö kõrvalt. Teadmised edastatakse võrgustikule aastakoosolekul, kuhu kutsutakse kõnelejatena näiteks Europoli riiklikke kontaktametnikke. Koosolekutevahelisel ajal edastatakse võrgustikule teadmisi uute menetluste kohta kas uudiskirjade või *ad hoc* koosolekute kaudu. Lisaks osalevad asutuse võrgustiku eksperdid enne võrgustikuga liitumist ühenädalasel pädevuskoolitusel. Need eksperdivõrgustikud on lihtsasti kasutatav viis levitada rahvusvahelise politseikoostöö teadmisi piirkondlikul tasandil. [*Hispaania, 2022*]
- **Riiklik broneeringuinfo üksus on integreeritud riiklikku ühtsesse kontaktpunkti, kes haldab eri asutuste (politsei, toll, luureteenistused, sõjaväepolitsei, prokuratuur ja kohtud jne) kõiki broneeringuinfo seotud juhtumeid. Selline integreerimine muudab süsteemi terviklikumaks ja tugevdab ühtse kontaktpunkti**

rolli üldise teabekeskusena kogu rahvusvahelise julgeolekuteabe vahetamisel. Ühe juhtumite haldamise süsteemi jagamine teiste ühtsete kontaktpunktide üksustega võimaldab teabe hõlpsat integreerimist ja ristkontrolli, mis võimaldab põhjalikumat analüüsi. [*Slovakkia, 2024*]

Europoli vahendite kasutamine piiriüleseks koostööks ja teabevahetuseks

- Politseiuurimiste riikliku süsteemi andmed laaditakse automaatselt üles Europoli infosüsteemi. Käimasolevate uurimiste andmebaas on ühendatud Europoli infosüsteemi automatiseeritud süsteemiga andmete üleslaadimiseks. Iga päev lisatakse uut teavet, täiendatakse olemasolevat teavet ja eemaldatakse vana teave. See protsess on täielikult automatiseeritud. Europoli siseriiklik üksus tegeleb päringutabamustega, mida esineb riigisiseste uurimiste ja selliste välisriigi uurimiste vahel, mis on Europoli infosüsteemis juba kättesaadavad. [*Madalmaad, 2021*]
- **QUESTi (Europoli süsteemides päringute tegemine) integreerimine siseriikliku päringusüsteemiga, et teha päringuid Europoli infosüsteemis. Lisaks sellele laiendati otsingu ulatust kõigile süsteemis olemasolevatele objektidele ja sama otsingufunktsioon on kättesaadav ka tollile. See on suurendanud otsingute arvu, mistõttu oli liikmesriik 2024. aastal otsingufunktsiooni kasutamise arvestuses kolmandal kohal. [*Ungari, 2024*]**